

לידי אמונה זו. משום כך שיכחת ההלכות האלה טעונה כפרה על ידי קרבן מיוחד. וכן הדבר גם כאן: יהודי בר דעת איננו רשאי לאכול מן הקדשים, אלא אם כן ברור לו – בלא צל של ספק – שהוא נקי מכל טומאה; וכן גם ביחס לכל חפץ, שנגע בו בר דעת או גרם לו מגע: אף חפץ זה לא ייקרא טהור, אלא אם כן טהרתו ברורה לו בוודאות גמורה.

כאמור, החומרה שנאמרה בדבר שיש בו דעת לישאל, נוהגת רק ברשות היחיד; ואילו ספק טומאה ברשות הרבים הוא טהור. והירושלמי (ע' תוספות סוטה כח ע"ב) – וכן גם הרמב"ם (הל' אבות הטומאות טז, א) – קושרים הלכה זו עם הדין ש'טומאה דחוייה בציבור', וציבור עושין פסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאין. הלכה זו מבהירה את מעלתו הרוחנית-המוסרית של הכלל האנושי: אין ציבור מת, והאומה איננה יודעת מוות; ואף היחיד המקדיש את מעשיו לטובת הכלל, מציל את פרי הרוח של ימי חלדו ומפקיע אותו משלטון המוות; אף הוא זוכה באלמוות – בעודו בעולם הזה.

מובן, שהשקפה זו איננה תופסת את רעיון הכלל כאיחוד של מספר גופים – שעשו יד אחת כדי להשיג עוצמה גופנית. אילו היה זה כך, היתה גם האומה משועבדת למוות; אף היא ושאיפותיה היו בנות חלוף – לא פחות מן היחיד ורצונותיו. אלא האומה תשא לעד את ערכי הנצח של האנושות; רעיון הכלל מייצג את נצח האדם על כל ערכיו הרוחניים-המוסריים. ערכים אלה הם תמצית הקשר, המלכד את היחידים והופך אותם לעם. ועצם רעיון הכלל מייצג אפוא את החירות המוסרית של האדם. משום כך 'טומאה דחוייה בציבור'. כי רעיון הציבור מחליש את הסכנה הנשקפת להכרת החירות המוסרית; שוב אין לחשוש, שהשעבוד הגופני של הטומאה יעבור אל תחום המוסר. והטהרה המיוצגת על ידי רעיון הכלל – השפעה חיובית נודעת לה; ולפיכך אם נתעורר ספק, כביכול, בחסות הכלל – ברשות הרבים, בפני שלושה – הרי רעיון הכלל מכריע את הכף לצד הטהרה. משום כך 'ספק טומאה דחוייה בציבור' – כלשון הירושלמי; הוה אומר: ספק טומאה ברשות הרבים טהור (מתוך פירוש רש"י הירש – צו ז, ט-כא).

דף ה

'כיון דאיכא לאוקומי לקולא ולחומרא – לחומרא מוקמינן'. אף על פי שסייג דרבנן הוא, משום מעלה של טהרות מחמירים (עפ"י ריטב"א).

'ונשים שאמרו חכמים דיינן שעתן, כתמן טמא למפרע. דברי רבי מאיר'. הטעם שהכתם חמור מראייה, יש לומר משום שודאי הוא מלפני זמן ולא יצא עכשיו. ועוד, בראיה אין תלות שיצא מן המקור מקודם ולא הרגישה וגם העמידוהו כתלי בית הרחם, משא"כ כתם שנמצא ודאי יש לחוש שיצא משכבר. [וכן לענין קלקול מנינה, חמור כתם מדם כדלהלן ו. ע' במובא שם ובשו"ת אחיעזר ח"ג ט, ג].
ורבי חנינא סובר שאף כי מצד הסברא יש מקום לחוש לכתם למפרע יותר מבראייה, הואיל וכתמים מדרבנן אין מסתבר שהחמירו בהם יותר מבראייה עצמה.

'מתוך שמהומה לביתה אינה מכנסת לחורין ולסדקין'. יש שהוכיחו מכאן שכל בדיקה לבעלה אינה צריכה הכנסת חורים וסדקים, ויש דוחים שאין הכוונה כאן שאינה צריכה אלא שעושה שלא כדין, הלכך

לענין טהרות חששו שתעבור על דינה. וכן נראה מפרש"י שכל בדיקה היא בהכנסה לחורים וסדקים. גם בלאו הכי, אין הוכחה מכאן לענין בדיקה שצריכה לעשות מן הדין ביום הפסק או בשבעה נקיים, כי אפשר דוקא בדיקה זו שהיא משום מעלה, לא הצריכו בה חורים וסדקים. וכל שכן אותה בדיקה שעושה להפסיק מטומאה, שכדי לעלות מחזקת טומאה לטהרה צריכה בדיקה שיוצאת בה מכל ספק (עפ"י ראב"ד ורמב"ן, ע"ש).

הראב"ד בבעלי הנפש כתב שמסתבר כסברא ראשונה. וכן בב"י ובחוות דעת (קפו, א) עפ"י הראב"ד, שבדיקה זו שהיא משום מעלה [להרמב"ם אף בזמן שאין טהרות וכדלהלן], אינה צריכה להיות בחורים וסדקים כלטהרות [עד מקום שהשמש דש] אלא די בבית החיצון. אך כפי המובא ברמב"ן, הראב"ד עצמו מצדד בזה כאמור, וכן דקדק מפרש"י. וכן דעת תורא"ש (כאן ולהלן ז): וכן נקט הריטב"א כעיקר.

וכבר האריך בדבר הנודע-ביהודה (יו"ד קמא מו) והראה שלדעת רוב הראשונים די בבדיקת קינוח אלא שהב"י הכריע להחמיר בבדיקת הפסק טהרה ושל יום ראשון משבעה נקיים (וע"ע שבט הלוי ח"י קמה).

וע' אגרות משה (יו"ד ח"א עה) לענין בדיקה לאחר תשיש בג' פעמים ראשונות, שמצד הדין יש לנקוט כהש"ך (קפו, א) שא"צ בדיקה אך מאחר שיש מחמירים כהשו"ע, מהראוי להחמיר אך די בקינוח ולהשהות העד על גופה מעט באופן שפניה למטה ואין להחמיר יותר (וע' גם בשבט הלוי ח"ו קכג).

– מבואר שבדיקה שלאחר תשיש נעשית בחורים ובסדקים ולכך מועילה לטהרות. ומוכח שאין איסור בדבר משום השחתת זרע, אם משום שהזרע הראוי להריון כבר נכנס לגופה לפניו ממקום כניסת עד הבדיקה, והזרע הנפלט כבר אינו ראוי להריון, או מטעם אחר (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"א עה. וע' גם בהגהות מים חיים להלן יג).

'דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים...'. דעת הראב"ד (איסור"ב ד, טו) ושאר פוסקים, שדין זה אמור רק בזמן שיש טהרות, שמתוך שהצריכה בדיקה לטהרות צריכה גם לבעלה, אבל כשאינה בודקת לטהרות כגון בזמן הזה, אינה צריכה בדיקה לבעלה. ודעת הרמב"ם והרא"ש אינה כן, אלא אף לבעלה צריכה בדיקה קודם תשיש ולאחריו, כל שאין לה ווסת קבוע (וע"ע בפוסקים יו"ד קפו, ב).

'האי מאי, אי אמרת בשלמא חד לפני תשיש וחד לאחר תשיש – איצטריך, סד"א מתוך שמהומה לביתה לא בדקה שפיר, קמ"ל הרי זו כפקידה, אלא אי אמרת אידי ואידי לאחר תשיש פשיטא?!'. לא תרצו קמ"ל שגם בדיקה בעד שלו מועילה – משמע שפשוט בגמרא שאין בדיקה זו מועילה לטהרות, שהרי אינה בחורים ובסדקים, וגם אין ודאות שהדם שלה ייראה על בשרו [וכדרך שכתבו הפוסקים (משערי דורא) שבדיקת אצבע אינה כלום. וע"ע בערוך לנר, פני אריה ומי נדה].

'תני ומשמשות'. אינו מגיה המשנה אלא מפרשה כאילו כתוב 'ומשמשות', כאומר המשמשות בעדים כפי תקנת חכמים (עפ"י הריטב"א. וכיו"ב כתב הריטב"א ועוד ראשונים בכמה מקומות. ע' במצוין ביוסף דעת ב"מ מה:).

(ע"ב) 'הא קמ"ל טעמא דדיה שעתה, הא מעת לעת מטה נמי מטמא. מסייע ליה לזעירי דאמר זעירי מעת לעת שבנדה עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים'. פירוש, מכך שנקטה המשנה 'יושבת במטה' משמע שיש כאן חידוש דין מיוחד בדין המיטה, והיינו שמטמאת טומאת משכב לטמא

אדם לטמא בגדים, שאילו הכוונה היתה לטומאת מגע בלבד, אין צריך לומר מיטה אלא טהרות או נגיעת כלים בלבד (עפ"י רמב"ן וש"ר).

והתוס' שנשארו בתימה, נראה שקשה להם מנין שמטמאת אדם לטמא בגדים כמשכב, שמא לכך השמיענו מטה, לומר שנטמאת המטה משום משא אעפ"י שלא נגעה בה (ע' להלן נד:), וכמו שאמרו להלן ו. אי ממתניתא הו"א או אדם או בגדים.

דף ו

זרבא... לעולם שמיע ליה מתנינא, ואי ממתניתא הוה אמינא או אדם או בגדים, אבל אדם ובגדים לא, משום הכי קאמר ק"ו. אף על פי שממתניתא דאבימי שומעים אנו שמטמאה אדם ובגדים, שהרי שנו 'משכבה ומושבה כמגעה' ועל כרחק לפרש כמגע עצמה, שהרי מגעה אינו מטמא אדם ומשכבה מטמא – אעפ"כ לאו כולי עלמא שמיע להו ברייתא זו ובא רבא להשמיענו הדין אעפ"י שהוא מוכח מהברייתא (וע' חכמת בצלאל).

'הרואה דם מטמאה מעת לעת... הרואה כתם מטמאה למפרע.' יש לדקדק שבכתם מטמאה האשה למפרע אף ביותר מכדי מעת לעת, עד שעת כיבוס הבגד (כמו שכתב רש"י) או עד שעת פקידה (ערמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ג, ו בכסף משנה).

והטעם שחמור יותר מדם, מפני שלא ידענו מתי בא הכתם, משא"כ בראיית דם אין מסתבר שכותלי בית הרחם העמידוהו הרבה (ע"ש בכס"מ בשם מהר"י קורקוס. וע"ע במובא לעיל ה. וצ"ע מדברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה ט, ג שכתב גבי כתם כ"ד שעות. עפ"י סדרי טהרה קצ, עד ד"ה גס. וכן תמה על הרמב"ם בלקוטי הלכות).

'אינה מקולקלת למנינה... ואינה מונה אלא משעה שראתה.' ולא גזרו חכמים לענין זה שמא יצא הדם מאתמול – כדי שלא יהא לבו נוקפו אם יראה שאנו מקלקלים מנינה בשל חשש טומאה מאתמול (עפ"י סדרי טהרה קצא סק"ב).

'הרואה כתם מטמאה למפרע... ומטמאה את בועלה.' להלן (טו.) נחלקו אמוראים אם מטמאה למפרע אפילו לחכמים, ורבי מאיר היא שמחמיר בכתמים יותר מבדם, או הכוונה שמטמאה בועלה מכאן ולהבא [אעפ"י שמקולקלת למנינה, שכך ראו חכמים לגזור לענין זה ולא לזה, ואין להשוות גזרות חכמים זל"ז. עפ"י סדרי טהרה קצ עד].

(ע"ב) 'אילימא לאחר שנוכר דאין הלכה כר"א אלא כרבנן, בשעת הדחק היכי עביד כותיה? אלא (לאו) דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וכיון שנוכר דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה אמר כדי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק. כתב הרשב"א (בתשובה רנג, והובא בפוסקים) שבאיסור דרבנן ניתן בשעת הדחק [דהיינו במקום הפסד מרובה, כמו שאמרו להלן ט: מאי שעה"ד שני בצורת וכפרש"י כאן. ולפירוש התוס' אפילו ללא הפסד מרובה – כ"כ באגרות משה אה"ע ח"א מג] לפסוק כיחיד נגד הרבים להקל. ודעת הט"ז להקל אף בענין דאוריתא (עש"ך י"ד רמב; ט"ז רצג, ד ובנקודות הכסף. וכבר נחלקו בדבר ראשונים – ע' אור זרוע ח"ב סוכה שו; שו"ת רשב"ש תקיג).

ע"ע אגרות משה אור"ח ח"א נא, א וח"ב יח (וח"ה כד, ו) וביו"ד ח"א מג, ז וח"ג כז ובאה"ע ח"א מג וח"ד לד; שבט הלוי ח"ב סו"ס קצו וח"ח רמג; מצפה איתן שבת סד: (אבנ"ו י"ד פא; שו"ת מענה אליהו סו"ס"י לב), ובמובא ביוסף דעת ברכות כב.